

Amsterdammer Geurt Brinkgreve, winnaar Heemschut Persprijs:

Slopen levert immers meer geld op

'Die bioscoop aan de Vijzelstraat wordt een monster: te groot en te hoog. Het beeld van de Vijzelstraat moet zo nodig symmetrisch worden gemaakt. De gebouwen rechts in de straat wil men even hoog maken als de ABN-gebouwen links, terwijl de straat al driekwart eeuw asymmetrisch is geweest met rechts grote blokken en links de kleinschalige historische architectuur.'

Aan het woord is *Geurt Brinkgreve*, 83 jaar oud en met *Meischke* en *Zantkuijl* zowat de enige monumentenbeschermer van allure uit de jaren '50, die nog actief is en winnaar van de Heemschut Persprijs 1999 voor zijn gehele kritische oeuvre.

In zijn bastion, het zorgvuldig gerestaureerde Aalsmeerder Veerhuis aan de Sloterkade, praten we aan zijn werktafel over de actuele staat van de monumentenzorg in Amsterdam. Geurt formuleert zijn bezonken oordeel langzaam en overtuigend.

We beginnen over de nog niet zo lang voor de binnenstad verworven status van beschermd stadsgezicht.

'Het belangrijkste gevolg van die aanwijzing was, dat er een architectonische waardenkaart voor het historische centrum moest komen. Dat kan preventief werken. En de status van beschermd gezicht heeft natuurlijk ook een sterke symbolische waarde.

Maar architectuurorde 2 van die waardenkaart geeft al problemen. Daarop komen gebouwen, die individueel geen bescherming krijgen maar als onderdeel van een ensemble weer wel het behouden waard worden geacht. Zulke gebouwen worden dan op papier wel beschermd maar worden in werkelijkheid permanent bedreigd. Slopen is immers altijd voordeliger, terugbouwen in grotere volumes levert meer geld op.' Een voorbeeld van orde 2 is het blok aan de Tulpstraat bij het Amstelhotel. Voor dit blok bestaat een sloop/herbouwplan met parkeergarage. Individueel betekenen die huizen minder maar als blok vinden de Vereniging Vrienden van de Binnenstad, waar Geurt al ruim 25 jaar de eindredactie van het Verenigingsorgaan voert, en Heemschut bescherming zeker de moeite waard.

Architectuurorde 3 – geen individuele kwaliteit maar wel passend in straatbeeld – biedt nog minder garantie voor behoud maar toch.

Effect beschermd stadsgezicht binnenstad
Brinkgreve: 'De status beschermd stadsgezicht heeft effect bij de beoordeling van bouwplannen door de Welstandscommissie. Geleidelijk aan vormt zij een argument, dat steeds meer wordt meegewogen.

Op basis van de nieuwe status moet bijvoorbeeld voor het complex Binnengasthuis nu een bestemmingsplan met beschermende strekking gemaakt worden. Maar als de gemeente zijn plan voor dat gigantische hoefijzer voor de Universiteitsbibliotheek wil doorzetten snijdt zij het bestemmingsplan gewoon toe op het gewraakte bouwplan. Overigens is het hele complex intussen ook voorgedragen voor de Rijksmonumentenlijst.'

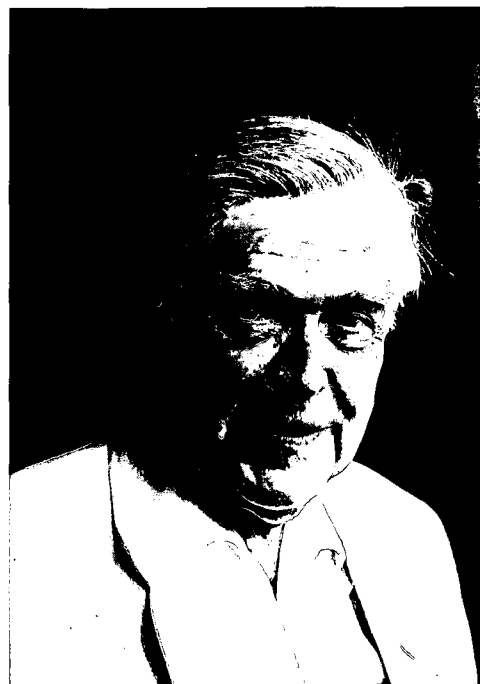
Wat vindt u van de sloop en nieuwbouw aan de Jodenbreestraat, nog voor de aanwijzing van de binnenstad tot beschermd gezicht?

Brinkgreve: 'De sloop van het Maupoleum was hoopgevend maar wat ervoor in de plaats kwam is geen echte vooruitgang. Het is weliswaar minder saai maar veel dieper dan het Maupoleum. Er is een stuk van de weer opengegraven Houtkopersburgwal overbouwd.'

Wat vindt u van de nieuwbouw op de plek van de oude Hema aan de Reguliersbreefstraat?

'Het is een exacte kopie van de vroegere Galerie Modernes in de stijl van het Nieuwe Bouwen. Het gebouw heeft z'n eigen kwaliteiten en heeft een plaats in de architectuurhistorie.

Een bezwaar is alleen, dat de charmante belettering van het modehuis niet is teruggekeerd. Hetzelfde probleem dus als bij de Cineac aan de overkant. Overigens moet ik erbij zeggen, dat dit soort gebouwen door de ontwerpers bepaald niet voor de eeuwigheid werd gebouwd. Het is dus eigenlijk inconsequent om bijvoorbeeld de Galerie te herbouwen.'

Geurt Brinkgreve. Foto Maarten Brinkgreve.

Wordt er nog veel ten onrechte gesloopt in Amsterdam?

'Er is een stiekeme erosie bij niet-individueel beschermde gebouwen. In de interieurs met name wordt nog steeds veel gesloopt. En verder is er een veel te intense bouwactiviteit in de binnenstad. Er is te weinig herstel van historische waarden.

Buiten de binnenstad worden nog steeds historische kerkgebouwen bedreigd met sloop en onlangs de Berlage-panden op het Java-plein. Overigens zal dat laatste wel niet doorgaan, de staatssecretaris is ook tegen sloop.'

Is er nog veel sprake van verwaarlozing?

'Aan de Gelderse kade staat nog wel wat te verpauperen maar voor die verwaarloosde panden aan de Martelaarsgracht is in elk geval een plan: er worden twee monumenten gerestaureerd en geprobeerd wordt het nieuwe hotel daar niet al te detonerend te laten worden. Ik moet toegeven, dat er in de jaren '50 en '60 veel meer krotten in de stad stonden. Hendrik de Keyser, Stadsherstel en Diogenes hebben intussen veel gerestaureerd en daarmee een voorbeeld gegeven aan honderden particuliere eigenaren.'

Moderne architectuur

U staat niet bekend als liefhebber van moderne architectuur; dat altijd maar weer genoemde nieuwbouwpandje van architect Caben aan het Singel, wat vindt u daarvan?

'Het heeft een eigen accent maar één ervan is genoeg, het moeten er niet meer worden.'

Het Letterengebouw van Theo Bosch aan het Singel?

'Lelijk, past niet, te groot.'

Het Anne Frank-complex?'

'De restauratie van het Anne Frankhuis is zorgvuldig maar de nieuwbouw is geen verbetering. Dat studentenhuis van Pieter Pals was ook niet mooi maar tenminste niet pretentius.'

De nieuwbouw van het Rembrandthuis van Schwartz?

'De reconstructie van het interieur is goed maar de nieuwbouw is een aantijging. Er heerst een beklemmende sfeer.'

Vindt u het welstandtoezicht de laatste jaren beter geworden?

'Geleidelijk aan gaat het wat beter, ja vooral nu het beschermd stadsgezicht mee is gaan spelen bij de beoordeling. Een verbetering is ook, dat er nu een ambtelijk voorzitter is in plaats van een architect. Alle architecten zijn belangheb-

bend. Ze zijn afhankelijk van hun opdrachtgevers en onafhankelijk voorzover collegialiteit en beroepsbelang dat toelaten.'

Openbare ruimte

De lelijke reclame-uitingen in de stad?

'De voorschriften zijn wel strakker geworden maar het probleem is de handhaving. Er is vaak sprake van verworven rechten omdat er zo lang is gedoogd. Onze Commissie Waakhond is vaak in de slag tegen die reclame en de ambtenaren zien dat als een steun in de rug. Alleen: op de hogere echelons is er weer sprake van commerciële invloeden.'

Vormgever *Sprietsma* doet in de ogen van Geurt goed werk waar het de inrichting van de openbare ruimte betreft.

'De inrichting van het Spui is een verbetering evenals het nieuwe grachtenprofiel. Alleen is te weinig controle op parkeren op de trottoirs.'

De Wederopbouwarchitectuur wordt nu geïnventariseerd. Wat vindt u van het met sloop bedreigde wijkje Jeruzalem in de Watergraafsmeer?

'Dat is een goed wijkje. Men woont er met plezier en architect *Merckelbach* was een overtuigend architect van het Nieuwe Bouwen. Kijk eens, na de oorlog was er hoge woningnood en

ze wisten toen met weinig middelen in recordtijd de nood te lenigen.'

Het gaat Geurt overigens vooral om het behoud van stedenbouwkundige patronen. Een van zijn eerste acties was tegen de dreigende sloop van driekwart van de Jordaan in 1969. In 1970 trok wethouder *Lammers* het plan weer in, twee jaar later kwam er een nieuw bestemmingsplan.

Amsterdam loopt achter

We praten tenslotte nog even na over de presentatie van het vorige tijdschrift over ontdemping van grachten, ook in de Amsterdamse Jordaan.

'Waar ik zo bijzonder blij over ben, is dat uit dat nummer blijkt, dat er zoveel plannen voor het weer opengraven in het hele land zijn. Wat dat betreft loopt Amsterdam weer eens achter, nu het weer opengraven van het Rokin is afgevoerd. Ach tot 1980, dus tot en met de periode-Zantkuijl was Amsterdam nog een voorbeeld. Het huidige Bureau Monumentenzorg is toch gekortwiek. Aan Geurt Brinkgreve heeft het in elk geval niet gelegen. Mede door zijn enorme inzet en betrokkenheid is Amsterdam meer dan ooit nog steeds monumentenstad nummer één van het land.'

Frank van de Poll

Het Spaarne stroomt voorbij maar niemand die het merkt

Hoewel de meeste Haarlemmers nog in bed liggen is het op deze zomerse zondagochtend op het Spaarne, ter hoogte van de Turfmarkt, al een drukte van belang. Plezierboten van allerlei formaat liggen te wachten op het moment dat de brug open gaat. De meeste opvarenden ondergaan deze verplichte wachttijd gelaten en hebben zich met een mok koffie op de voorplecht genesteld om te genieten van de warme ochtendzon.

Onhandig geplaatst straatmeubilair: een brugwachtershuisje ter hoogte van de Korte Veerstraat. Foto's auteur.